SCIENCE CONNECTS PEOPLE

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF

2026 / No. 1(1)

Contemporary Pedagogical and Philological Research

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI-PEDAGOGLARINING KASBIY-METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK O‘ZARO TA’SIR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH

Solijonova Madinabonu Akramjon qizi

Osiyo texnologiyalari universiteti magistranti

Ta’lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta’lim)

Annotatsiya. Mazkur tezisda maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachi-pedagogining kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirishda pedagogik o‘zaro ta’sir sifatini asosiy amaliy ko‘rsatkichlardan biri sifatida takomillashtirish masalasi yoritiladi. Tarbiyachining kasbiy mahoratini faqat nazariy bilim yoki malaka oshirish mashg‘ulotlarida ishtirok etish bilan baholash yetarli emasligi asoslanadi. Bolaning tashabbusini qo‘llab-quvvatlash, ochiq savollar berish, individual yondashuv, mazmunli fikr-mulohaza va ijobiy hissiy muhitni kuzatish hamda tahlil qilishga tayangan takomillashtirish sikli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, tarbiyachi-pedagog, kasbiy-metodik kompetentlik, pedagogik o‘zaro ta’sir, kasbiy rivojlanish, refleksiya, kuzatuv, metodik qo‘llab-quvvatlash.

Mavzuning dolzarbligi

Maktabgacha ta’lim sifati, avvalo, bolaning kundalik ta’limiy tajribasi qanday tashkil etilishi bilan belgilanadi. Bu jarayonda tarbiyachining bilim va metodik tayyorgarligi muhim bo‘lsa-da, ularning amaliy faoliyatda qanday namoyon bo‘lishi yanada muhimdir. Xususan, tarbiyachining bola bilan muloqoti, bolaning fikrini tinglashi, mustaqil izlanishini rag‘batlantirishi va xatoga munosabati ta’lim-tarbiya jarayonining mazmuniga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli kasbiy-metodik kompetentlikni rivojlantirishni faqat kurs va seminarlar bilan cheklamasdan, uni real pedagogik vaziyatlarda kuzatiladigan xatti-harakatlar bilan bog‘lash zarur.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PF-19-son Farmonida maktabgacha ta’limda o‘yinga asoslangan ta’limni ijobiy munosabatlar orqali tashkil etish hamda pedagog kadrlar salohiyatini oshirish vazifalari belgilangan [1]. Bu yo‘nalish tarbiyachi va bola o‘rtasidagi kundalik pedagogik o‘zaro ta’sir sifatini izchil takomillashtirish zaruratini kuchaytiradi.

Muammoning ilmiy asoslari

Xalqaro tadqiqotlar pedagogik xodimlarning kasbiy rivojlanishi amaliy faoliyat bilan uzviy bog‘langanda samaraliroq bo‘lishini ko‘rsatadi. OECDning TALIS Starting Strong 2024 hisobotida 17 mamlakat va hududdagi maktabgacha ta’lim xodimlari tajribasi tahlil qilingan. Hisobotda kurs va seminarlardan tashqari, ish joyining o‘zida o‘rganish, murabbiylik va hamkorlikka asoslangan kasbiy rivojlanish shakllari muhimligi qayd etiladi [2]. Egert, Dederer va Fukkinkning meta-tahlilida esa 15 tadqiqot va 18 ta kasbiy rivojlanish dasturi natijalari umumlashtirilib, sifatli kasbiy rivojlanish dasturlari tarbiyachi-bola o‘zaro ta’sirini yaxshilashi aniqlangan (g=0,39; SE=0,08) [3]. Ushbu natijalar O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimiga oid bevosita statistik dalil emas, biroq taklif etilayotgan metodik yondashuv uchun xalqaro ilmiy asos bo‘la oladi.

Taklif etilayotgan metodik yondashuv

Tarbiyachi-pedagogning kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirish uchun “kuzatuv – dalilli tahlil – metodik takomillashtirish – qayta kuzatuv” siklini qo‘llash taklif etiladi. Birinchi bosqichda tarbiyachining kundalik mashg‘ulot yoki erkin o‘yin jarayonidagi pedagogik o‘zaro ta’siri oldindan belgilangan mezonlar asosida kuzatiladi. Ikkinchi bosqichda kuzatuv natijalari tarbiyachining o‘z-o‘zini tahlil qilishi va metodist yoki mentor fikri bilan solishtiriladi. Uchinchi bosqichda aniqlangan ehtiyojga muvofiq bir yoki ikki aniq amaliy maqsad belgilanadi hamda tegishli metodik usullar sinab ko‘riladi. To‘rtinchi bosqichda takroriy kuzatuv o‘tkazilib, dastlabki holat bilan qiyoslanadi va keyingi rivojlanish vazifalari aniqlanadi.

SCIENCE CONNECTS PEOPLE

Mazkur siklda quyidagi kuzatiladigan indikatorlardan foydalanish mumkin: bolaning tashabbusini qo‘llab-quvvatlash; faqat “ha/yo‘q” javobini talab qilmaydigan ochiq savollar berish; bolaning individual ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olish; bolaning fikrini kengaytiruvchi mazmunli fikr-mulohaza bildirish; ijobiy va xavfsiz hissiy muhitni saqlash. Indikatorlar tarbiyachini jazolash yoki reytinglash uchun emas, balki kasbiy rivojlanish ehtiyojini aniqlash va metodik yordamni individuallashtirish uchun xizmat qilishi lozim.

Kutilayotgan ilmiy-amaliy ahamiyat

Taklif etilayotgan yondashuv tarbiyachining kasbiy-metodik kompetentligini mavhum tavsiflardan ko‘ra, amaliy faoliyatda kuzatiladigan ko‘rsatkichlar orqali tahlil qilish imkonini beradi. Shuningdek, metodik yordamni barcha pedagoglarga bir xil shaklda berish o‘rniga, aniqlangan ehtiyojga moslashtirishga xizmat qiladi. Biroq mazkur sikl hozircha metodik taklif hisoblanadi: indikatorlarning mazmuniy va ekspert validligi, kuzatuvchilararo kelishuv darajasi hamda amaliy samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali tekshirilishi zarur. Pedagogik o‘zaro ta’sir bolaning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi omillardan biri bo‘lib, oilaviy, ijtimoiy va tashkiliy sharoitlarni inkor etmaydi.

Xulosa

Maktabgacha ta’lim tarbiyachisining kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirishda nazariy tayyorgarlikni real pedagogik amaliyot bilan bog‘lash muhimdir. Pedagogik o‘zaro ta’sirni tizimli kuzatish, dalillarga tayangan holda tahlil qilish, individual metodik maqsad belgilash va qayta kuzatuv orqali baholash tarbiyachining kasbiy o‘sishini uzluksiz jarayonga aylantirishi mumkin. Taklif etilgan yondashuvning samaradorligini keyingi bosqichda tajriba-sinov asosida aniqlash maqsadga muvofiq.

SCIENCE CONNECTS PEOPLE

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PF-19-son Farmoni. “Maktabgacha ta’lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. https://lex.uz/docs/-8037353

2. OECD. (2025). Results from TALIS Starting Strong 2024: Strengthening Early Childhood Education and Care. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/20af08c0-en

3. Egert, F., Dederer, V., & Fukkink, R. G. (2020). The impact of in-service professional development on the quality of teacher-child interactions in early education and care: A meta-analysis. Educational Research Review, 29, 100309. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.100309